

KUR'AN-I KERİM'DE “لَعَلَّ - LEALLE” EDATININ KULLANILIŞI VE ANLAMLARI

Mursal ATAMOV

Özet:

İnsanlığın mazhar olduğu en büyük medeniyetlerinden birini oluşturan İslam medeniyeti Kur'an merkezli bir medeniyettir. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'in doğru bir biçimde anlaşılması hayati bir önem arz etmektedir. Sorunun bilincinde olan âlimlerimiz Kur'an'ın anlaşılması için daha erken dönemlerden “Me'ani'l-Kur'an”, “İ'rabu'l-Kur'an”, “sarf-nahiv” ve sözlükler konusunda ölümsüz eserler yazmışlardır. Ancak günümüzde Kur'an sahasında eser veren araştırmacılar yüce ecdadımızın bize sunmuş olduğu bu zengin birikimden genelde gereği gibi yararlanamamaktadırlar. Sonuç ortadadır. Birçok Kur'an ayeti yanlış anlaşılmiş ve dolayısıyla yanlış çevrilmiştir. Bu çalışma “لَعَلَّ- Lealle” edatı bağlamında yaygın olan hataların giderilmesini hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: “لَعَلَّ - Lealle” Edatı, Kur'an, Anlam, Nahiv, Sarf, Sözlük, Tefsir.

The Use and Definition of the Proposition “لَعَلَّ – LAALLE” in the Qur'an

Abstract:

The Islamic civilization which constitutes one of the most important civilizations humanity has ever seen is a Qur'an centered civilization. Therefore to understand the Qur'an correctly is of crucial importance. Our scholars, who were aware of such a problem produced everlasting works such as “Ma'ani al-Quran”, “I'rab al-Qur'an”, “morphology (sarf) - syntax (nahw)” and dictionaries. However, today, our scholars who study topics on the Qur'an do not take into consideration such riches our noble ancestors bequeathed us. Consequently, most Qur'anic verses are misunderstood and mistranslated. Our research aims at correcting widespread mistakes in the context of the proposition of “لَعَلَّ – Laalle”.

Key Words: “لَعَلَّ – Laalle” Preposition, Quran, Meaning, Syntax, Morphology, Dictionary, Exegesis.

Genel Düşünceler

Kur'an-ı Kerim insanlığın mazhar olduğu son ilahî kelâmdır. Yüce Allah, onu 610-632 yılları arasında son Peygamber Hz. Muhammed vasıtası ile öncelikle ilk nazil olduğu topluma ve o dönemden itibaren de kıyamete kadar gelecek bütün insanlığa Arapça olarak indirmiştir. Bu yüzden onun doğru anlaşılması büyük bir önem arz etmektedir. Doğru anlaşılabilmesi ise öncelikle inmiş olduğu Arap dilinin ve belâğatının en iyi bir biçimde bilinmesine ve Kur'an'ın ilk muhatapları olan Hz. Peygamberin ve O'nun güzide ashabının onu anladıkları gibi anlaşılmasına bağlıdır. Buradan ortaya çıkan sonuç şudur:

1. Arap dilini ve belâgatini iyi bilmek,
2. Kur'an'ı Hz. Peygamber'in ve onun güzide ashabının anladığı gibi anlamak.

Erken dönemlerden itibaren âlimlerimiz Arap dili ve belâğatı konusunda çok değerli eserler yazmışlar ve onları bizlere ulaştırmışlardır. Aynı şekilde müfessirlerimiz de Asr-ı Saâdet'ten itibaren Hz. Peygamber'in ve onun güzide ashabının tefsirlerini/yorumlarını bizlere en doğru bir biçimde ulaştırmada son derece titiz davranmışlardır. O halde bizlere düşen, bize ulaşan bu değerli mirası gereği gibi incelemektir; çünkü Kur'an'ı doğru bir biçimde anlamak ancak ve ancak bu mirası değerlendirmemize ve incelememize bağlıdır. Ancak üzülererek ifade edelim ki, bizler bu mirası gereği gibi değerlendirmekten uzak bulunuyoruz. Elbette ki sonuçlar ortadadır: Birçok Kur'an ayeti, azımsanmayacak sayıdaki araştırmacılar tarafından yanlış anlaşılmıştır. Daha da önemlisi, hatalı anlamalarını hatalı biçimde okurlara da yansıtmalarıdır. İşte biz bu araştırmamızda âlimlerimizin bize ulaştırdığı değerli mirası dikkate almamaktan ötürü ortaya çıkan hataları incelemek istiyoruz. Bu araştırmamızda inceleme konumuzu “لَعَلَّ - Lealle” edatı ile sınırlamak istiyoruz.¹ “لَعَلَّ - Lealle” edatını öncelikle Arap dili gramer açısından ele alacağız. Klasik dönemden itibaren Arap dili gramercileri edatların kullanımına özel bir önem vermişlerdir. Bu gramerciler arasında özellikle “لَعَلَّ - Lealle” edatının anlamı ve kullanımı hakkında bilgi verenleri zikredeceğiz.

1 “لَعَلَّ” “lealle” nin “عَلَّ” “alle” kökünden geldiğini söyleyenler de vardır. “لَعَلَّ” edatının kökü hakkında daha fazla bilgi için bkz: Muhammed bin Muhammed Murteza ez-Zebidi, *Tacü'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*, (tah: Abdulkerim el-İzbavi), yay. Türası'l-Arabiyy, Küveyt - 1965, XXX/372; Muhammed bin Abu Bakr bin Abdu'l-Kadir er-Razi, *Muhtaru's-Sihah*, yay. Dairatü'l-Meacim fi Mektebeti Lübnan, Beyrut 1946, s. 250; İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâluddîn Abdullah b. Yûsuf, *Muğni'l-Lebib an Kütübi'l-E'arib*, (tah. ve şerh: Dr. Abdüllatif Muhammedü'l-Hatib), yay. Silsiletü't-Türase, II/434-439.

Bazı gramerciler, değerli araştırmalarında “لَعْلٌ - Lealle” edatına aşağıda da göstereceğimiz asıl üç manadan farklı anlamlar vermişlerdir. Mesela “Zan” ve “Şüphe” anlamını verenler arasında şu sözlük sahiplerini örnek gösterebiliriz: Hasan b. Kadim el-Muradî, el-Cene'd-Dani Fi Hurufi'l-Meani; Abu Bakr Muhammed b. Sehl ibn es-Sirac en-Nahvi el-Bağdadi, el-Usul Fi'n-Nahv. Bununla beraber gramerciler genel olarak üç farklı anlamına ve kullanımına dikkat çekmişlerdir:

- a) Beklenti ve Ümit,
- b) Sebebiyet,
- c) İstifham.

Gramercilerimizden sonra sözlük yazarlarımızın çok değerli eserlerine yer vermemiz gerekir. Gerçekten de âlimlerimiz erken dönemlerden itibaren bu alanda çok büyük eserler meydana getirmişlerdir.

Bu sözcükler incelendiğinde “لَعْلٌ - Lealle” edatının genel olarak üç farklı anlamda kullanıldığı ortaya çıkar:

- a) Beklenti,
- b) Sebebiyet,
- c) İstifham.

Fakat bu üç ana anlamla beraber bazıları “لَعْلٌ - Lealle” edatının şüphe ve zan anlamlarına da dikkat çekmektedirler: İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab; el-Cevheri, İsmail b. Hammad, es-Sihah, Tacü'l-Luğa ve Sıhahu'l-Arabiyye.

Bu sözlüklerle ilgili yapmamız gereken en önemli değerlendirme şudur:

1. Baktığımız bu sözlüklerden onu (10) “لَعْلٌ - Lealle” edatını açıklarken Kur'an'a da atıflarda bulunmaktadır. Daha da önemlisi sadece bu sözlükler “لَعْلٌ - Lealle” edatına sebebiyet anlamını vermektedirler.²

2 “لَعْلٌ - Lealle” edatı Allah'ın kitabında kullanıldığında bazılarına göre: ümit ve beklentiye güçlendirme içindir. Diğer bir gruba göre ise sebebiyet anlamında kullanılır.

”فَأَمَّا لَعْلٌ إِذَا جَاءَتْ فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى، فَقَالَ قَوْمٌ: إِنَّهَا تَقْوِيَةٌ لِلرَّجَاءِ وَالطَّمَعِ وَقَالَ آخَرُونَ: مَعْنَاهَا كَيْ”.
Bkz: Abu'l-Huseyn Ahmad b. Faris b. Zekeriyya, *Mu'cemu Makayisi'l-Lüğa*, (tah: Abdu's-Selam Muhammed Harun), Daru'l-Fikr, trs, IV/12-15; Abu'l-Hasan Ali b. İsmail b. Side el-Mursî, *el-Muhkamu ve'l-Muhitu'l-A'zam*, yay. Daru'l-Kutubu'l-İlmiyya, (tah:Abdu'l-Hamid Hinravi), Beyrut 2000, I/97-98; Ümit, beklenti ve şüphe için, Kur'an'da zikredildiğinde sebebiyet anlamında kullanılmaktadır. Bkz: ... İbn Menzur, Ebu Fadl Muhammed b. Celaluddin Mukrim el-Ensari (tah: heyet), *Lisanu'l-Arab*, yay. Daru Sadır, Beyrut trs, XI/607; Muhammed bin Muhammed Murteza ez-Zebidi, *Tacü'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*, yay. Türası'l-Arabiy, Küveyt 1965, XXX/372.

2. Kimi sözlükler ise Kur'an-ı Kerim ayetlerine atıfta bulunmamaktadırlar. Dolayısıyla üstte de belirttiğimiz gibi “لَعَلَّ - Lealle” edatına sebebiyet anlamı dikkatleri çekmemektedirler.³

Açıkça görülmektedir ki gramerciler ve sözlük yazarları “لَعَلَّ - Lealle” edatı ile ilgili olarak üç farklı anlam tespit etmişlerdir. Önemli olan, söz konusu edatın metinlerde ve ayetlerde hangi anlamda kullanıldığının belirlenmesidir.

Biz bu araştırmamızda “لَعَلَّ - Lealle” edatının yerimizin sınırlı olması nedeniyle sadece Kur'an-ı Kerim'deki kullanımları üzerinde yoğunlaşacağız. “لَعَلَّ - Lealle” edatı Kur'an-ı Kerim'de 129 kez kullanılmıştır.⁴ Amacımız bu “لَعَلَّ - Lealle” edatının geçtiği ayetlerde hangi anlamlarda kullanıldığını belirlemektir. Bu konuda en önemli kaynaklarımız ecdadımızın bize miras bıraktığı tefsir kaynaklarıdır. Bu kaynaklar, bize Kur'an'ı Hz. Peygamber ve onun güzide ashabının (r.a.) anladığı gibi anlamamıza imkân vermektedirler. İlke olarak geçmişten günümüze dek en önemli tefsir kaynaklarını araştırmamızda esas alacağız. Bu yapılmadığı içindir ki birçok araştırmacı, birazdan örnekleyeceğimiz üzere küçümsenmeyecek sayıda Kur'an ayetini yanlış anlamışlar ve dolayısıyla birçok dile yanlış çevirmişlerdir. Yerimizin kısıtlı olması nedeniyle biz burada sadece Türkçe, Rusça ve İngilizce Kur'an çevirileri üzerinde odaklanacağız. Kur'an-ı Kerim'de 129 kez geçen “لَعَلَّ - Lealle” edatının kullanımlarını geçmişten günümüze seçtiğimiz tefsir kaynaklarını incelediğimiz zaman söz konusu edatın kullanımıyla ilgili olarak şu sonuca ulaşılmış bulunuyoruz:

1. Sebep ifade etmek için 121 kez kullanılmıştır,
2. Ümit ve beklenti olarak 6 kez kullanılmıştır,⁵
3. Soru edatı olarak 2 kez kullanılmıştır,⁶

Açıkça görülmektedir ki “لَعَلَّ - Lealle” edatı bütün Kur'an'ı Kerimde ümit ve beklenti dışında sadece sebep ifade etmek için kullanılmıştır.

3 Bu edatın anlamına gelince istenilen veya korkulan bir şeyin beklentisini ifade eder. Bkz: Muhammed b. Abi Bekir b. Abdü'l-Kadir er-Razi, *Muhtaru's-Sihah*, yay. Dairetü'l-Meacim Mektebetü Lübnan, Beyrut 1986, s. 189: ... ومعناه التوقع لمرجو أو مخوف وفيه طمع وإشفاق... ; İsmail b. Hammad el-Cevheri, *es-Sihah, Tacu'l-luğa ve Sihahu'l-Arabiy*, (Ahmad Abdu'l-Gafur Attar), 4.baskı, yay. Daru'l-İlm, Lübnan 1990, V/1774.

4 Muhammed Fuad Abdü'l-Baki, *Mu'cemü'l-Müfrehes li-Elfazı'l-Kur'ani'l-Kerim*, Daru'l-Kutubü'l-Mısıryye yayınevi, Kahire h.1364, s.648-649; ElSaid M. Badawi, Muhamad Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*, Brill, *Leiden-Boston*, 2008, s.842; İsfahani, Ebu'l-Kasım el-Hüseyn ibn Muhammed, (Muhammed Halil İtani), *el-Müfredet fi Garibi'l-Kur'an*, Daru'l-Ma'rife Yayınevi, Lübnan 2005, s. 454-455.

5 Hud, 11/12; el-Enbiya, 21/111; el-Ahzab, 33/63; eş-Şûrâ, 42/17; et-Talâk, 65/1; Abese, 80/3.

6 El-Kehf, 18/6; eş-Şuarâ, 26/3.

Hal böyleyken incelemeye konu olan dillerdeki araştırmacılar tefsir kaynaklarına başvurma konusunda gereken özeni göstermedikleri için sebep ifade etmek için kullanılan “لَعَلَّ - Lealle” edatını “umulur ki, belki” anlamında yanlış çevirmişlerdir. Aşağıda konuyu daha iyi izah edebilmemiz için bazı örnekler sunacağız:

Örnek 1: Bakara, 2/183.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı.⁷ (Diyanet İşleri Başkanlığı).

Açıkça görüleceği üzere Diyanet İşleri Başkanlığı çevirisi ayete “لَعَلَّ - Lealle” edatına sebep anlamı vererek onu doğru bir biçimde çevirmiştir.⁸ Ancak şimdi sunacağımız çeviriler bu konuda başarılı olamamışlardır:

a. Ey imân edenler! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de sayılı günlerde farz kılındı. Ola ki korunup sakınırsınız.⁹ (Celal Yıldırım)

b. Ey iman edenler, sizden öncekilere yazıldığı gibi, oruç, size de yazıldı (farz kılındı). Umulur ki sakınırsınız.¹⁰ (Ali Bulaç)

- 7 El-Bakara/183, Heyet, Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, yay. Özgün Matbaacılık San. Ve Tic. A.Ş., 12.baskı, Ankara 2006. Ayrıca müfessirlerimizin bu ayete sebebiyet anlamı veren bazı müfessirler için bkz: Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, yay. Müessesetü't-Tarihi'l-Arabiyy, (V cilt), Lübnan 2002, I/160; Et-Taberi, Ebu Ce'fer Muhammed ibn Cerir, (tah: et-Turkiyy, Abdullah ibn Abdü'l-Muhsin), *Tefsiru't-Taberi, Camiu'l-Beyan An Te'vili Âyi'l-Kur'an*, Daru Hicr Yayınevi, Birinci Baskı, Kahire 2001, III/156; er-Razi, Fahrüddin Muhammed İbn Ziyâüddin Ömer ibn el-Hüseyn el-Kureşî, *Tefsiru'l-Fahri'r-Razi, Tefsiru'l-Kebir Mefatihü'l-Ğayb, Daru'l-Fikr*, Beyrut 1981, (I-XXXII), V/76; es-Sabuni, Muhammed Aliyy, *Safvetu't-Tefasir*, (I-III cilt), yay. Daru'l-Fikr, Lübnan 2001. I/108; El-Alûsî, Şihubuddin es-Seyyid Muhammed, *Ruhu'l-Meani, fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azim ve's-Seb'i'l-Mesani*, (I-XXX cilt), yay. Daru't-Türasü'l-Arabiyy, Lübnan trs, II/57; Abu'l-Hasan Ali b. Ahmed el-Vahidi, *el-Veciz fi Tefsiri'l-Kitabi'l-Aziz*, (II cilt), I. baskı, yay. Daru'l-Kalem, Lübnan 1995, I/150; Es'ad Mahmud Hummad, *Eyserü't-Tefasir*, 4. baskı, yay. Mecmeu'l-Luğati'l-Arabiyy, (III cilt), Süriye 2009, I/82.
- 8 Ayrıca bkz: Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an*, yay. Ankara Okulu, Ankara 2009; Hasan Basri Çantay, *Kurân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, yay. Mürsid Çantay, (III cilt), İstanbul 1980; Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı Meal – Tefsiri*, (çev: C. Koytak; A. Ertürk), yay. İşaret, İstanbul 2002; Abdülbaki Gölpınarlı, *Kur'an-ı Kerîm ve Meâli*, yay. Remzi Kitabevi, İstanbul 1955; Süleyman Ateş, *Kur'an-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, yay. Kılıç Kitabevi, Ankara 1982; Talat Koçyiğit, İsmail Cerrahoğlu, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, yay. Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara 1985; Salih Parlak, *Bilgi Toplumuna Doğru Kur'an-ı Kerim Meal Tefsiri*, yay. Ek – BİL Matbaası, İstanbul 2001; Hüseyin Atay, *Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı* (Meâl), yay. SEK, Ankara 1995; Hakkı Yılmaz, *Nüzul Sırasına Göre Necm Necm Kur'an'ın Türkçe Meâli*, yay. İşaret, İstanbul 2011; Sami Kocaoğlu, *Apaçık Kur'an ve Türkçe Hikmetli Meali*, yay. Zafer Matbaası, İstanbul 2009; Ş. Piriş; Ö. N. Bilmen.
- 9 Celal Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, (I-XI cilt) yay. Anadolu, İzmir 1986.
- 10 Ali Bulaç, *Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Anlamı*, yay. Çıra, İstanbul trs.

c. Ey iman sahipleri! Oruç sizden öncekiler üzerine yazıldığı gibi sizin üzerinize de yazılmıştır. Bu sayede korunmanız umulmaktadır. (Yaşar Nuri Öztürk)¹¹

d. Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz.¹² (Diyanet Vakfı)

Sunacağımız İngilizce çeviri de ayeti doğru çevirmiştir:

O ye who believe! fasting is prescribed to you as it was prescribed to those before you, that ye may (learn) self restraint.¹³ (Abdullah Yusuf Ali)

Türkçedeki “belki, olabilir, şans eseri, umulur ki” gibi kelimelerin Rus dilinde karşılığı “может быть, быть может, авось, возможно, пожалуй”dır. Fakat Rus dilinde yayınlanan meallerde genelde “может быть/ быть может” ifadesi kullanılır. Rus dilinde sebebiyeti bildiren kelimeler ise: “чтобы, чтоб, дабы, для, для того чтоб, для того чтобы, затем чтоб, затем чтобы, ради, с тем чтоб, с тем чтобы” gibi lafızlardır.

Bu kısa bilgiyi verdikten sonra şimdi biz burada Rusça mealleri de zikretmek istiyoruz.

İlk önce yanlış tercüme edilen mealleri ele almak istiyoruz:

a. ... Предписан вам пост так же, как он предписан тем, кто был до вас, - может быть, вы будете богобоязненны! Пост воспитывает и укрепляет ваши души.¹⁴ (Abd es-Salam el-Mansi ve Sumeууа el-Afifi, Tafsir al-Koran, el-Muntahab, 1999).

b. О те, которые уверовали! Вам предписан пост, подобно тому, как он был предписан вашим предшественникам, - быть может, вы устршитесь.¹⁵ (Kuliyev Elmir Rafaeloğlu, Koran, 2002).

c. О вы, которые уверовали! Вам предписан пост, подобно тому, как он был предписан тем, кто жил до вас, - быть может, вы станете богобоязненными (Osmanov Magomed – Nuri Osmanoviç, Koran, 1995)

11 Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, yay. Yeni Boyut, İstanbul 2011.

12 Ayrıca bkz: A. Metin Saruhan, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali*, yay. Erkam Matbaası, 2012; Mustafa Yıldız, *Son Mesaj, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali*, yay. İşrak, İstanbul 2007; Abdullah Âtîf Tüzüner, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, yay. Yağmur, İstanbul 1970.

13 Abdullah Yusuf Ali, *An English Interpretation of Holy Quran With Full Arabic Text*, yay. Sh. Muhamamad Ashraf, Pakistan – 1985.

14 Tercümesi: ... belki de ...

15 Tercümesi: ... belki korkarsınız.

d. О те, которые уверовали! Предписан вам пост, так же как он предписан тем, кто был до вас, - может быть, вы будете богобоязненны!¹⁶ (Kraçkovskiy İgnatij Yulianoviç, Koran, 1963)

Başarılı olan mealler ise şunlardır:

a. О вы, кто верует! Предписан пост вам,

b. Как он предписан был для тех, кто был до вас,

c. Чтоб благочестие могли вы обрести (Porohova İman Valeriya Mihaylovna, Koran, 1991)

d. О те, которые уверовали! Предписан [сделан обязательным] вам (Аллахом) пост, как он (был) предписан тем (общинам), которые были до вас, чтобы вы этим остереглись (Аллаха) [чтобы вы, будучи покорными Ему и исполняя возложенные Им обязательства, могли отдалиться от совершения грехов]! (Abu Adel, Koran, 2008).

Örnek 2. Al-i İmran, 3/72.

وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِالَّذِي أُنزِلَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَجَّهَ النَّهَارَ وَكَفَرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ
Ayeti yanlış tercüme eden mealler arasında şunlardır:

a. Ehli kitabdan bir taife de şöyle dedi: “Varın o müminlere indirilene güpe gündüz iman edin, Âhirinde de dönüb küfredin belki onlar da dönerler.”¹⁷ (Elmalılı)

b. Ehl-i kitaptan bir gürûh dedi ki: “Mü’minlere indirilmiş olana sabahleyin imân ediniz, akşamleyin de onu inkâr eyleyiniz. Olabilir ki dönüverirler.” (Ö. N. Bilmen)

c. Kitap Ehlinde bir topluluk, (ayak takımlarına) dediler ki: Şuna (Muhammed’e) inananlara indirilene günün evvelinde inanın, günün sonunda inkâr edin; ola ki (dinlerinden) dönerler. (C.Yıldırım) mealleri bulunmaktadır.¹⁸

16 Tercümesi: belki siz Allah’tan korkan biri olursunuz. Aynı şekilde bkz: Şidfar Betsi Yakovlevna, *el-Koran, Tercüme ve Tefsirleri*, 2003; Şumovskiy Teodor Adamoviç, Koran, 1995, Sablukov Gordiy Semönoviç, *Koran*, Muhammedî İtikadının Kanuni Kitabı, 1879, Boguslavskiy Dmitriy Nikolayeviç, *Koran*, 1971.

17 Al-i İmran, 72. Bu ayeti kerimeye sebebiyet anlamı veren bazı müfessirleri zikretmek istiyoruz: Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*; I/284; el-Alûsî, *Ruhu'l-Meani*, III/199; eş-Şevkani, Kadi Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethü'l-Kadir*, (tah. Abdurrahman ‘Umayr), Daru'l-Vefa, Beyrut – 1997, (I-V), Beyrut 2005, I/578.

18 Ayrıca bkz: A. Gölpinarlı; A. Fikri Yavuz, *Kur'an-ı Kerim ve İzahlı Meâli Âlisi*, yay. İhlas Matbaacılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul 1967; A. Metin Saruhan; H.B. Çantay; Mustafa Yıldız; Salih Parlak; Hüseyin Atay; Abdullah Âtîf Tüzüner; Sami Kocaoğlu; M. Esed; S. Ateş; A.Y. Ali; H. B. Çantay; *Tefhimul-Kur'an*; Diyanet Vakfı.

Ayeti doğru çevirenler:

a. And a party of the People of the Scripture say: Believe in that which hath been revealed unto those who believe at the opening of the day, and disbelieve at the end thereof, in order that they may return. (Muhammed Marmaduke William Pickthall)¹⁹

b. ... “İnananlara indirilene, günün başında inanalım, sonunda da inkâr edelim ki, onlar da (inançlarından) dönsünler”...²⁰ (Salih Akdemir)

Ruşça meallerde bu ayeti yanlış çevirenler arasında aşağıdakilerdir:

a. Часть людей Писания говорит: “Уверуйте в то, что ниспослано верующим, в начале дня и перестаньте верить в конце его. Быть может, они обратятся вспять.”²¹ (Kuliev)

b. И есть среди людей Писания такие, кто говорит:

“Вы на рассвете дня уверьте в Книгу”,

Что тем ниспослана, кто в Господа уверовал (душой),

В конце же дня вы отрекитесь от нее -

Как знать, быть может, отрекутся и они²² (Pogohova)

c. Некоторые из людей Писания говорят: “Веруйте в начале дня в то, что ниспослано верующим, и отрекайтесь в конце дня. Быть может, они отрекутся [от своей веры]”.²³ (Osmanov)

d. И говорит партия из обладателей писания: “Веруйте в то, что ниспослано тем, которые уверовали, в начале дня и отрекитесь в конце его, - может быть, они вернуться.”²⁴ (Крачковский)

İncelediğimiz Rus dilinde yazılan mealler arasında bu ayeti doğru anlayan bir meal yoktur. Üstte de gösterdiğimiz gibi, bütün mealler buradaki “لعلّ - Lealle” edatına “belki” anlamı vermişlerdir.

19 Muhammed Marmaduke William Pickthall, *The Meaning Of The Glorious Koran*, yay. Mentor Books, New York – 1961.

20 Ayrıca bu ayeti doğru çeviren: Hakkı Yılmaz.

21 Tercümesi: ... belki geri dönerler.

22 Tercümesi: ... belki, onlar da inkar ederler.

23 Tercümesi: ... belki onlar (dinlerinden) dönerler.

24 Tercümesi: ... belki onlar dönerler. Ayrıca bkz: Boguslavskiy; Sablukov; Abu Adel; Şidfar; *el-Muntahab*; Şumovskiy.

Örnek 3. el-A'raf, 7/57.

وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّىٰ إِذَا أَقْلَتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

- a. ... Olur ki, (bunu yeterince) düşünür de öğüt ve ibret alırsınız.²⁵ (C. Yıldırım)
 b. ... belki düşünür ders alırsınız. (M. Esed)
 c. ... Her halde bundan ibret alırsınız.²⁶ (Diyaret Vakfı)

Ayeti doğru çevirenler:

a. And He it is Who sends forth the winds bearing good news before His mercy, until, when they bring up a laden cloud, We drive it to a dead land, then We send down water on it, then bring forth with it of fruits of all kinds; thus shall We bring forth the dead that you may be mindful. (M. H. Shakir)

b. Rahmetinin önünde rüzgarları bir müjde olarak gönderen O'dur. Bunlar ağırca bulutları kaldırıp yüklediğinde, onları (kuraklıktan) ölmüş bir şehre sürükleyiveririz ve bununla oraya su indiririz de böylelikle bütün ürünlerden çıkarırız. İşte biz, ölüleri de böyle diriltip çıkarırız.²⁷ (A. Bulaç)

Rusça mealler arasında ayeti yanlış tercüme edenler:

- a. ... Так изведем Мы и мертвых, - может быть, вы опомнитесь!²⁸ (Крачковский)
 b. ... Так Мы и мертвых изведем,
 (Чтоб воскресить на Суд их);
 БЫТЬ может, это вас уразумит.²⁹ (Pogohova)
 c. ... БЫТЬ может, вы запомните это как назидание.³⁰ (Osmanov)
 d. ... БЫТЬ может, вы помяните назидание.³¹ (Kuliev)

25 el-A'râf, 57. Burada “لَعَلَّ - Lealle” edatına sebebiyet anlamını veren bazı tefsirleri göstermek istiyoruz: et-Taberi, *Camî'ü'l-Beyan*, XI/255; Mukatil b. Süleyman, *Tefsîru Mukatil b. Süleyman*, II/42; et-Tabersi Ebû Ali Fadl, *Mecmeu'l-Beyan fî Tefsîri'l-Kur'an*, (I-X cilt), yay. Kitabfuruş-ı İslamiyye, Tahran 1966, IV/431; Ebu Cafer Muhammed b.el-Hasan et-Tusi, *et-Tıbyan fî Tefsîri'l-Kur'an*, (I-X Cilt), Yay. Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, Trs, IV/431; Nasr bin Muhammed bin Ahmed bin İbrâhîm es-Semerkandî, *Bahru'l-Ulum*, (I-III cilt), yay. Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Lübnan 2006, I/548.

26 A. Gölpinarlı bu ayette “لَعَلَّ - Lealle” edatına anlam vermemiştir. Ayrıca Bkz: S. Ateş, A.Y. Ali; A. Metin Saruhan; Mustafa Yıldız; Abdullah Âtîf Tüzüner; Sami Kocaoğlu; *Tefhimul Kuran*.

27 A. Gölpinarlı; S. Akdemir; Salih Parlak; Hüseyin Atay; Hakkı Yılmaz.

28 Tercümesi: ...belki kendinize gelirsiniz.

29 Tercümesi: ... belki bu sizi akıllandırır.

30 Tercümesi: ... belki siz bunu nasihat olarak aklınızda tutarsınız.

31 Tercümesi: ... belki siz nasihati hatırlarsınız. Ayrıca bkz: Boguslavskiy; Sablukov; Şumovskiy; Betsi Şidfar.

Ayeti doğru çevirenlerden ise sadece bir meal olmuştur:

a. И (только) Он [Аллах] – Тот, Который посылает ветры (несущие облака), как радостную весть (о том, что будет дождь), по Своему милосердию. А когда они [ветра] поднимут тяжелое облако, Мы гоним его на безжизненную [засушливую] местность, низводим посредством этого воду [дождь] и выводим ею [водой] всякие плоды. Таким же образом Мы выведем и умерших (из их могил) (в День Суда). (И этот пример приводится), чтобы вы получили пользу от этого наставления!³² (Abu Adel)

Örnek 4. el-A'raf, 7/164.

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا لَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعذْرَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

Bu ayeti kerimeyi yanlış çevirenlerden bazıları:

a. Ve içlerinden bir ümmet niçin Allah'ın helâk edeceği veya şiddetli bir azâb ile ta'zib eyliyeceği bir kavme vaaz ediyorsunuz dediği vakit o vaizler dediler ki: Rabbinize itizar edebileceğimiz bir mazeret olmak için, bir de ne bilirsiniz belki Allah'tan korkar sakınırlar.³³ (Elmalılı)

b. Ve hani onlardan bir cemaat de dedi ki: “Allah Teâlâ'nın kendilerini helâk edeceği ve şiddetli bir azap ile muazzez kılacağı bir gürûha ne için nasihatta bulunuyorsunuz?” Dediler ki: “Rabbinize karşı itizarda bulunmak için.” Ve umulur ki, ittikada bulunurlar. (Ö. N. Bilmen)

c. İçlerinden bir topluluk, “Allah'ın yok edeceği veya şiddetli bir azâb ile azâblandıracağı bir kavme neden öğüt veriyorsunuz?” demişlerdi de, onlar da: “Rabbinimize bir özür (beyan edelim) ve bir de belki Allah'tan korkup kötülüklerden sakınırlar diye (öğüt verme ihtiyacını duyuyoruz)”, cevabında bulunmuşlardı.³⁴ (C.Yıldırım)

İncelediğimiz meallerden sadece ikisi manayı doğru yansıtmıştır:

... İçlerinden bir grup (cumartesi yaşağını çiğneyenleri engellemeye çalışanlara): “Allah'ın yok edeceği ya da (hiç değilse) çok şiddetli bir azap ile cezalandıracağı bir topluluğa ne diye öğüt veriyorsunuz ki...?” diye sorduklarında, onlar: “Rabbinizin katında sorumluluktan kurtulmak ve (yasağı çiğneyenlerin) Allah bilincine varmalarını (sağlamak) için ...” diyerek karşılık vermişlerdi.³⁵ (S. Akdemir)

32 Tercümesi: ... bu nasihatten faydalanabilmeniz için.

33 El-A'raf, 164..

34 Ayrıca bkz: H. B. Çantay; M. Esed; A. Gölpınarlı; S.Ateş; A.Y. Ali; A. Metin Saruhan; Mustafa Yıldız; Salih Parlak; Hüseyin Atay; Abdullah Âtif Tüzüner; Sami Kocaoğlu; Diyanet Vakfı, *Tefhimul-Kur'an*.

35 Ayrıca bkz: Hakkı Yılmaz. Aynı görüşte olan bazı müfessirler: Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*; II/70; es-Seyyid Muhammed Hüseyin et-Tabatabai, *el-Mizân fi Tefsiri'l-Kur'an*, (I-XXII cilt), yay. Müessesetu'l-Alemi li'l-Matbuat, Lübnan 1997, VIII/300.

Rusça meallere gelince yanlış olanları şunlardır:

a. И вот сказал народ из них: “ Почему вы увещаете людей, которых Аллах погубит или накажет сильным наказанием?” Они сказали: “ Для оправдания пред вашим Господом, и, может быть, они будут богобоязненны!” (Краçkovskiy)

b. Когда же некие из них сказали:

“Зачем вы увещаете народ,

Который Аллах (задумал) погубить иль наказать суровой карой?”,

(Они) ответили: “Чтоб оправдаться пред Владыкой вашим И дать возможность им страшиться Его гнева”.³⁶ (Pогоhova)

c. [Вспомни] также, как некоторые люди из их числа вопрошали: “Ради чего вы читаете наставления людям, которых погубит или сурово накажет Аллах?” Они ответили: “Чтобы оправдаться перед вашим Господом. Да к тому же, быть может, они станут богобоязненными”. (Osmanov)

d. Вот некоторые из них сказали: “Зачем вам увещевать людей, которых Аллах погубит или подвергнет тяжким мучениям?” Они сказали: “Чтобы оправдаться перед вашим Господом. Быть может, они устроятся”.³⁷ (Kuliev)

Yine açıkça görülmektedir inceleme konumuz olan mealler arasında bu ayeti doğru yansıtan meal bulunmamaktadır.

Örnek 5. Yusuf, 12/62.

وَقَالَ لِفِتْيَانِهِ اجْعَلُوا بِضَاعَ عَتُهُمْ فِي رَحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

Ayeti yanlış çevirenler listesi:

a. Yusuf, adamlarına dedi ki: “Onların ödedikleri zahire bedellerini yüklerinin içine koyun. Umulur ki ailelerine varınca onu anlarlar da belki yine dönüp gelirler.”³⁸ (Diyaret İşleri)

b. Uşaklarına da dedi: Sermayelerini yüklerinin içine koyuverin belki ailelerine avdetlerinde anlarlar belki yine gelirler. (Elmalılı)

c. Ve (Hazreti Yusuf) hizmetkârlarına dedi ki: “Onların sermayelerini, yükleri içine koyuveriniz. Belki anneleri yanına dönüp gidince, onu bilirler ve umulur ki geri dönerler.” (Ö. N. Bilmen)

36 “لَعَلَّ - Lealle” edatına ‘imkân tanıma’ anlamını vermiştir.

37 Burada da Rusça mealler “لَعَلَّ - Lealle” edatına “belki” anlamını vermişlerdir. Ayrıca bkz: Abu Adel; Sablukov; Şidfar; Es-Saadi; Boguslavskiy; Şumovskiy.

38 Yusuf, 62. Açıkça görüldüğü gibi ayetin iki yerinde “لَعَلَّ - Lealle” edatı geçmektedir. Dolayısıyla her iki “لَعَلَّ - Lealle” edatını dikkate alacağız.

d. Yusuf, uşaklarına, “Zahire bedellerini yüklerinin içine yerleştirin, belki ailelerinde döndüklerinde anlarlar da yine (bize) dönüp gelirler.” dedi.³⁹ (C.Yıldırım)

Doğru çevirenler arasında:

a. Bunun üzerine Yusuf, hizmetçilerine: “Erzağa karşılık olarak getirdikleri mallarını yüklerine koyun ki, ailelerine döndüklerinde onları bulsunlar (ve böylece tekrar erzak almak üzere Mısır’a kolayca dönsünler!” demişti.⁴⁰ (S. Akdemir)

b. And he said to his servants: Put their money into theirbags that they may recognize it when they go back to theirfamily, so that they may come back (M. H. Shakir)

Rusça mealleri ele alacak olursak, yanlış anlam verenler arasında:

a. И сказал он своим слугам: “Положите товар их в их выюки, - может быть, они узнают, когда возвратятся к своей семье, может быть, они вернутся!” (Краçkovskiy)

b. Своим же слугам он сказал:

“Вы им в седельные выюки

Их (меновоу) товар вложите,

Чтоб обнаружили они его

Только тогда, когда вернутся к своим семьям.

Быть может, это их заставит возвратиться”. (Porohova)

c. [Йусуф] велел своим слугам: “Положите их [исходный] товар во выюки. Быть может, они, когда возвратятся в свои семьи, узнают [исходный товар] и вернутся [в Египет]”. (Osmanov)

d. Он велел своим слугам: “Положите их деньги во выюки, чтобы они узнали о них, когда возвратятся к своим семьям. Быть может, они вернутся”.⁴¹ (Kuliev)

39 A. F. Yavuz; H. B. Çantay; M. Esed birinci “لَعْلَءٌ - Lealle” edatına doğru anlam vermesine rağmen ikincisine “belki” diyerek yanlış anlam veriyor. Aynı hatayı Abu Adel yapıyor; Ayrıca bkz: S. Ateş; A. Metin Saruhan; Mustafa Yıldız; Salih Parlak; Hüseyin Atay; Sami Kocaoğlu; Abdullah Âtîf Tüzüner; Diyanet Vakfî; *Tefhimul-Kur'an*.

40 Ayrıca bkz: A. Gölpınarlı; Hakkı Yılmaz; M. M. Pickthall; A.Y. Ali. Sebebiyet anlamını veren bazı müfessirler: Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*; II/342; el-Beydavi, Nasıru'd-din Ebi Se'yad Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirazi, *Envaru't-Tanzil ve Esraru't-Te'vil*, (I-V cilt), yay. Daru İh'yai't-Türasi'l-Arabiy, Beyrut 1998, III/169; Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali İbnü'l-Cevzi, *Zadu'l-Mesir fi İlmi't-Tefsir*, (I-IX Cilt), Yay. Mektebetü'l-İslami, Dımaşk 1965, IV/249; Abu'l-Hasen İbrahim b. Umar el-Bukaî, *Nizamu'd-Durari fi Tanasubi'l-Ayati ve's-Suveri*, (I-XXII cilt), yay. Daru'l-Kitabi'l-İslamiy, Kahire trs, X/152.

41 Zikrettiğimiz dört mealde “لَعْلَءٌ - Lealle” edatını “belki de” diye yanlış tercüme etmişlerdir. Ayrıca bkz: Sablukov, es-Saadi; Boguslavskiy; Şumovskiy.

Rusça mealler arasında doğru çevirenler şunlardır:

a. И сказал (Йусуф) своим слугам: “Положите товар их (которым они расплатились за продовольствие) (обратно) в их выюки, чтобы они узнали, когда возвратятся к своей семье [чтобы обнаружили по прибытии домой], чтобы они вернулись (будучи уверенными в том, что я выполняю свои обещания)!” (Abu Adel).

Örnek 6. en-Nahl, 16/90.

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

Ayeti yanlış anlayanlar:

a. Şu bir gerçek ki Allah; adaleti, iyi ve güzel davranmayı, akrabaya vermeyi emreder. Tüm pisliklerden/edepsizliklerden, kötülükten, azgınlık, doymazlık ve kıskançlıktan yasaklar. Düşünüp ibret alırsınız ümidiyle size öğüt veriyor.⁴² (Y. N. Öztürk)

b. ... Böylece (bütün bunları) belki aklınızda tutarsınız. (M. Esed)

c. ... Size öğüt vermektedir, umulur ki öğüt alıp düşünürsünüz. (A. Bulaç)

d. ... Size öğüt vermektedir, umulur ki öğüt alıp düşünürsünüz.⁴³ (Tefhimul-Kur'an)

Ayete doğru anlam verenler:

a. Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.⁴⁴ (Diyabet İşleri)

b. Allah commands justice, the doing of good, and liberality to kith and kin, and he forbids all shameful deeds, and injustice and rebellion: he instructs you, that ye may receive admonition. (A.Y. Ali)

Rusça meallerden Nahl suresinin 90. ayetine yanlış anlam verenler:

a. ... Он увещает вас: может быть, вы опомнитесь! (Краçkovskiy)

b. ... Он наставляет вас, - быть может, вы последуете совету. (Osmanov)

c. ... Он увещевает вас, - быть может, вы помяните назидание.⁴⁵ (Kuliev)

42 en-Nahl, 16/90.

43 Ayrıca bkz: Abdullah Âtif Tüzüner

44 Tabi ki bu ayeti doğru çevirenlerin sayısı az değildir. Buradaki amacımız her cuma halka okunan ayeti hala yanlış çevirenleri göstermekti. Bunun dışında inceleme konumuz olan Türkçe mealleri ayeti doğru tercüme etmişlerdir. Burada, aynı görüşte olan bazı müfessirleri de zikretmede fayda vardır: et-Taberi, *Camii'l-Beyan*, XIV/336; et-Tabersi, *Mecmeu'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an*, VI/380; er-Razi, *Mefatihü'l-Gayb*; XX/105; Alauddin Ali b. Muhammed b. İbrahim el-Hazin, *Lübabu't-Te'vil fi Maâni't-Tenzil*, (I-IV Cilt), Yay. Matbaatü'l-Hayriyye, Mısır – 1309, III/138

45 Açıkça görüldüğü gibi gösterdiğimiz mealler “لَعْلٌ - Lealle” edatına Ayrıca bkz: Sablukov, Şidfar, es-Saadi; Şumovskiy.

Bağlamından da açıkça sebebiyet anlamına geldiği anlaşılan bu ayeti doğru çevirenler:

- a. Аллах повелевает справедливость,
Благодеяние и щедрость к близким,
Он запрещает мерзость, беззаконие и бунт,
Он вразумляет вас,
Чтоб вы размыслили (и обратились).⁴⁶ (Porohova)

Örnek 7. Taha, 20/113.

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحَدِّثُ لَهُمْ ذِكْرًا

Ayeti yanlış tercüme edenlerden bazıları:

a. Ve işte onu böyle Arabî bir Kur'an olarak indirdik ve bunda vahîyden türlü şekilde tekrar yaptık ki, belki korunur takvâ yolunu tutarlar, yahud da o, onlara bir zikr ihdas eyler.⁴⁷ (Elmahlı)

b. Ve böylece onu bir Arabî Kur'an olarak indirdik ve onda tehditlerden mükerrer şeyler açıkladık. Belki korunurlar, yahut onlar için bir öğüt vücuda getirmiş olur. (Ö. N. Bilmen)

c. İşte böylece onu, Arapça Kur'an olarak indirdik ve tehdîdden (bölümleri ve belgeleri) değişik tekrarlarla açıkladık; ola ki Allah'tan korkup fenalıklardan sakınırlar veya o, onlara yeni bir hatırlama ve idrâk uyanıklığı sağlar. (C. Yıldırım)

d. İşte böylece biz, onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik. Onda tehditlerden nice türüsünü tekrar tekrar beyan ettik ki, belki sakınır ve takva yolunu tutarlar; yahud o (Kur'an'daki nasihat ve tehditler), onlara bir ibret ve uyanış verir.⁴⁸ (A. F. Yavuz)

Ayeti doğru çevirenler:

a. İşte böylece biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik ve Allah'a karşı gelmekten sakınınsınlar yahut onlara bir uyarı versin diye onda tehditleri teker teker sıraladık.⁴⁹ (Diyanet İşleri)

46 Ayrıca bkz: Abu Adel; Boguslavskiy.

47 Taha, 20/113.

48 Ayrıca bkz: H. B. Çantay; A. Gölpinarlı; A. Metin Saruhan; Salih Parlak; Hüseyin Atay; Abdullah Âtîf Tüzüner; Diyanet Vakfı..

49 Ayrıca bkz: Hakkı Yılmaz; Sami Kocaoğlu; S. Ateş; M. Esed; Mustafa Yıldız. Sebebiyet anlamı veren bazı müfessirleri zikretmek istiyoruz: et-Taberi, *Camiu'l-Beyan*, XVI/178; ez-Zemahşeri, Ebi'l-Kâsım Carullah Muhammed b. Ömer b. Ahmed, *el-Keşşaf an Hakaiki 'Avamidi't-Tenzil ve Uyuni'l Akavil fi Vucuhi't-Te'vil*, (I-IV) Daru İhyai't -Türasi'l-Arabiy, 2.baskı, Lübnan 2001, III/90; Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, III/42; Şevkani, *Fethu'l-Kadir*, III/532; er-Razi, *Mefatihü'l-Gayb*, XII/121.

b. And thus have We sent it down an Arabic Quran, and have distinctly set forth therein of threats that they may guard (against evil) or that it may produce a reminder for them. (M.H. Shakir)

Rusça meallerden ayeti yanlış çevirenlerden bazıları:

a. И так Мы ниспослали Коран арабским и рассыпали в нем угрозы, - может быть, они побоятся, или возбудит это в них воспоминание! (Краçkovskiy)

b. Так ниспослали Мы его — Коран арабский -

И поместили в нем угрозы

(Для тех, кто глух к знаменьям Нашим), -

Быть может, побоятся они Бога,

Иль он пробудит в них воспоминание (о Нем). (Porohova)

c. Таким образом Мы ниспослали Коран на арабском языке и изложили в нем угрозы, - быть может, они устроятся [Аллаха] или он (т. е. Коран) будет им назиданием. (Osmanov)

d. Так Мы ниспослали Писание — арабский Коран, повторяя и изъясняя то, что им угрожает, может быть, убоются они и внемяют увещанию. (Şidfar)⁵⁰

Ayeti doğru çevirenler ise:

a. Таким образом Мы ниспослали его в виде Корана на арабском языке и подробно разъяснили в нем Свои угрозы, чтобы они устрашились или чтобы это стало для них назиданием. (Kuliev)⁵¹

Aşağıda vereceğimiz örnek “لَعَلَّ - Lealle” edatını tercüme edebilmemiz açısından çok dikkat çekicidir. Nitekim bu ayette “لَعَلَّ - Lealle” edatına hem sebebiyet hem de belki/umulur ki anlamı vermemiz mümkündür. Her iki anlam da bağlamı dikkate alındığında doğrudur. Fakat yine de “لَعَلَّ - Lealle” edatına sebebiyet anlamı verilmesi kanaatimizce daha doğrudur.

Örnek 8. Taha, 20/10.

إِذْ رَأَى نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجْدُ عَلَى النَّارِ هُدًى

Bu ayette “لَعَلَّ - Lealle” edatına umulur ki ve belki anlamları verenlerden bazıları:

a. Bir vakit o bir ateş gördü de ehline durun, dedi: Benim gözüme bir ateş ilişti belki size ondan bir yalın getiririm, yâhud üzerinde bir kılavuz bulurum.⁵² (Elmalılı)

50 Ayrıca bkz: Sablukov; Şidfar; Boguslavskiy, Şumovskiy.

51 Doğru çeviren diğer mealler için bkz: el-Muntahab; Abu Adel; es-Saadi.

52 Taha, 20/10. Benzer ayetler için bkz: Neml, 27/7; Kasas, 28/29; mesela bu ayete sebebiyet anlamı verenlerden bazı müfessirler: Mukatil b. Süleyman, III/22.

b. Hani o çölde, gece yol alırken, bir ateş gördü uzaktan. “Durun!” dedi, ailesine: “Bir ateş ilişti gözüme. Oraya doğru gideyim. Belki oradan bir kor alıp size getiririm. Belki orada yolu bilen birini bulurum.” (S.Yıldırım)

c. Hani (o) bir ateş görmüştü de âilesine: “Siz durun ben bir ateş gördüm, belki ondan size bir kor getiririm, yahut ateşin yanında bir yol gösteren bulurum” demişti.⁵³ (S. Ateş)

Şimdi ayete doğru anlam veren meali alalım:

“Hani o bir ateş görmüştü de ehline (ailesine, yakınlarına): “Kesinlikle ben bir ateş gördüm. Ondan size bir kor parçası getirmem yahut ateş üzerinde bir kılavuz bulmam için siz bekleyin” demişti...”⁵⁴ (Hakkı Yılmaz)

Şimdi Rusça meallerden bu ayete yanlış anlam verenleri inceleyelim:

a. Вот увидел он огонь и сказал своей семье: “Останьтесь, я почувял огонь. Может быть, я вернусь к вам с факелом оттуда или найду у огня верный путь”. (Kraçkovskiy)

b. Вот он огонь увидел

И сказал семейству своему:

“Останьтесь (здесь).

Я чувствую присутствие огня.

Быть может, от него я принесу вам головешку

Иль у огня того путь верный отыщу” (Porohova)

c. Вот он увидел огонь [вдали] и сказал [членам] своей семьи: “Подождите здесь, ибо я увидел огонь. Быть может, я принесу вам головешку или же найду дорогу [и проведу всех] к огню”. (Osmanov)

d. Вот он увидел огонь и сказал своей семье: “Оставайтесь здесь! Я увидел огонь. Быть может, я принесу вам головню или же найду возле огня дорогу”.⁵⁵ (Kuliev).

Gösterdiğimiz bu ayet hiçbir meal tercümeni tarafından doğru anlaşılmayan üçün-cü örnektir. Bu ayete de maalesef doğru yansıtan Rusça meal bulunmamaktadır.

53 A. Gölpinarlı ve Hüseyin Atay bu ayette “لَعْلَءٌ - Lealle” edatına anlam vermemiştir. Ayrıca bkz: A. F. Yavuz; Ö. N. Bilmen; H. B. Çantay; M. Esed; A. Y. Ali; S. Akdemir; İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Kur’an, yay. Yıldız Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.Ş., Ankara 1957; A. Metin Saruhan; Mustafa Yıldız; Salih Parlak; Sami Kocaoğlu; Abdullah Âtîf Tüzüner. C. Yıldırım; Diyanet Vakfı; *Tefhimu'l-Kuran*.

54 Bu ayete sebebiyet anlamını verenler arasında aşağıdaki bazı tefsirleri zikredebiliriz: Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, III/22.

55 “لَعْلَءٌ - Lealle” edatının anlamı burada belki, umulur ki anlamları verilerek asıl anlamından saptırılmıştır. Boguslavskiy bu ayette “لَعْلَءٌ - Lealle” edatına anlam vermemiştir. Ayrıca bkz: Sablukov, el-Muntahab, Abu Adel, es Saadi, Şidfar. Boguslavskiy.

Örnek 9. ed-Duhan, 44/58.

فَإِذَا سَرَّاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَنْذَكُرُونَ

Türkçe mealler arasında ayeti yanlış tercüme edenler:

a. Şüphe yok ki, onu (Kur'an-ı Mübîn'i) senin lisanınla kolaylaştırdık. Umulur ki onlar tefekkür ederler.⁵⁶ (Ö. N. Bilmen)

b. Biz Kur'an'ı senin dilinle indirib onu (okuyuşunu) kolaylaştırdık; olur ki onlar ve öğüd alırlar. (A. F. Yavuz)

c. Biz Kur'ân'ı senin dilinle indirip kolaylaştırdık. Umulur ki onlar öğüt alırlar. (Elmalılı, s. 2)

d. Belki onlar öğüt alıp düşünürler diye, biz onu (Kur'an'ı), senin dilinle kolaylaştırdık. (Tefhimu'l-Kur'an)

İncelediğimiz mealler arasında ayeti doğru anlamlandıranlardan bazıları:

a. Biz onu, (iyi anlayıp) ibret alsınlar diye, ancak senin dilinle (indirerek) kolaylaştırdık.⁵⁷ (H. B. Çantay)

b. Verily, We have made this (Quran) easy, in thy tongue, in order that they may give heed. (A. Y. Ali)

Rusça mealler arasında yanlış olanlar:

a. Мы ведь облегчили его на твоём языке: может быть, они вспомнят! (Краçkovskiy)

b. Воистину, Мы сделали его (т. е. Коран) легким [для восприятия] на твоём языке: быть может, они примут как наставление. (Osmanov)

c. Поистине Мы облегчим Коран, ниспослав его на языке твоём, может быть, они примут увещание. (Şidfar)

d. На языке твоём тут речи: скорей, быть может, Нас поймут,

Быть может, вспомнят нечестивцы! Так подожди, они-то ждут.⁵⁸ (Şumovskiy)

⁵⁶ Duhan, 44/58.

⁵⁷ Ayrıca bkz: Diyanet İşleri; M. Esed; S. Akdemir; S. Ateş; A. Metin Saruhan; Mustafa Yıldız; Salih Parlak; A. Göpınarlı; Hüseyin Atay; Hakkı Yılmaz; Sami Kocaoğlu; Abdullah Âtîf Tüzüner. Ayrıca burada ayeti sebebiyet anlamı vererek çevirenleri zikretmek gerekir: et-Taberi, *Camîu'l-Beyan*, XXI/70; el-Cevzi, Abdurrahman b. Ali, *Zadu'l-Mesir fi İlmi't-Tefsir*, VII/352; et-Tabersi, *Mecmeu'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an*, IX/70; Şevkani, *Fethu'l-Kadir*, IV/756; Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, III/826.

⁵⁸ Gösterdiğimiz bu ayetlerde de her dört meal “belki” anlamını vermektedir.

Rus dilinde anlamı doğru yansıtanlardan bazıları:

а. Поистине, Мы облегчили тебе чтение Корана и передачу его, ниспослав его на твоём и их языке, чтобы они извлекали уроки, уверовали в него и соблюдали его заветы!⁵⁹

Sonuç

Sonuç olarak -yukarıda da verilen örneklerden açıkça- Kur'an-ı Kerim'de 129 defa geçen “لَعَلَّ” edatının anlamı 121 yerde “sebebiyet”, 6 yerde “belki, umulur ki, ümit edilir ki”, 2 yerde “istifham/soru” anlamlarında kullanılmıştır. Bununla birlikte günümüzde araştırmacılar, geçmiş mirası incelemedikleri için bu ayrımın farkına varamamışlar ve dolayısıyla birçok Kur'an ayetini okurlara yanlış aktarmışlardır. O halde bütün çabalar Kur'an'ın doğru bir biçimde okura aktarılmasına yönelik olmalıdır.

59 Ayrıca bkz: Kuliev; Porohova; Sablukov; Boguslavskiy.